

No izdemolētas infrastruktūras līdz pasaules līmeņa pētniecības centram – aprit 20 gadi kopš Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs ir Ventspils Augstskolas struktūrvienība

Aprit 20 gadi, kopš Ventspils Starptautiskais radioastronomijas centrs (VSRC) ir Ventspils Augstskolas (VeA) struktūrvienība. Šo divdesmit gadu laikā izdevies paveikt neiedomājamo un, no izdemolētām ēkām un infrastruktūras, izveidot radioastronomijas centru par vienu no vadošajām zinātniskajām institūcijām Ziemeļeiropā, kas specializējas kosmosa tehnoloģijās un radioastronomijā.

Šogad VSRC atzīmē 30 gadu jubileju un 20 no tiem VSRC ir VeA zinātniskā infrastruktūra. 2004. gada 16. decembrī VSRC iekļāva VeA sastāvā kā zinātnisko institūtu, kuru 2005. gada 25. novembrī reģistrēja LR Zinātnisko institūciju reģistrā.

Pirms 20 gadiem Ventspils Augstskolas rektors bija profesors Jānis Vucāns, kurš par VSRC iekļaušanu VeA stāsta: “Jau 2000. gadā, kad es biju kļuvis par VeA rektoru, bet Juris Žagars par prorektoru, redzot, ka VSRC, kas pēc Krievijas armijas izvešanas no Latvijas, bija nonācis Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) pakļautībā, sistemātiska darbība radioteleskopa antenu darbības atjaunošanai resursu trūkuma dēļ nenotiek (bija tikai entuziastu grupas uzteicams darbs uz fanātisma robežas), pieteicāmos vizītē pie tā brīža Ventspils pilsētas pašvaldības domes priekšsēdētāja Aivara Lemberga sarunai par augstskolas darbības paplašināšanas iniciatīvu, kurā kā viens no variantiem bija VSRC pārvaldības pārņemšana no LZA.

Saņēmām atbildi, ka darbība inženierzinātņu virzienā jau ir vērtēta VeA izveides procesā un konkrētajā situācijā nav gūts skaidrs pamatojums tam, kā ar saprātīgu resursu ieguldīšanu varētu panākt būtisku rezultātu. Bet vēlāk, kad Latvija 2004. gadā bija jau iestājusies ES un daudz plašākā apmērā kā iepriekš bija atvērusies pieeja ES struktūrfondiem, turklāt augstskolā jau sekmīgi darbojās inženierzinātņu virziens ar satelītdatu apstrādes specializāciju, es saņēmu vianu no Lemberga kunga, ka vajadzētu apsvērt to, kā šo jauno situāciju izmantot straujākai un mērķtiecīgākai VeA attīstībai.

Tālākais jau bija mērķtiecīga, programmatiska darba organizēšana, lai LZA un valdībai pierādītu, ka VeA spēs lietpratīgāk pārvaldīt VSRC un ka šī centra nodošana VeA pārvaldībā dos sinerģisku efektu arī pašas VeA attīstībai.

Tas izdevās, balstoties uz VeA un Ventspils pilsētas domes projektu pārvaldībā uzturēto speciālistu koordinētu sadarbību un pateicoties Ventspils pilsētas domes politiskajam atbilstam. Kopš tā laika VeA ir augstskola ar lielāko Ziemeļeiropā radioteleskopa antenu.”

Savukārt šī brīža VeA rektors Andris Vaivads atzīmē: “Aprit 20 gadi kopš radioastronomijas centrs ir Ventspils Augstskolas zinātniskais institūts. Ja pasaule turas uz trim vaļiem, tad VeA tie ir veseli četri – trīs fakultātes un VSRC.

Zinātne nav atraujama no izglītības un augstākajai izglītībai ir jābūt noenkurotai zinātnē. Tieši šī ciešā saikne starp izglītību un zinātne ir nodrošinājusi VSRC un Irbenes radioteleskopu kompleksa straujo attīstību pēdējos 20 gados. Vairāk nekā 150 studenti ir izstrādājuši savu bakalaura vai maģistra darbu VSRC – vai nu zinātnē vai tehnoloģiju attīstībā. Lielākā daļa VSRC darbinieku ir mūsu augstskolas absolventi. VSRC ir izaugusi par vienu no vadošajām zinātniskajām institūcijām Ziemeļeiropā, kas specializējas astrofizikā un kosmosa tehnoloģijās. VSRC veic starptautiska līmeņa zinātniskos pētījumus, bet arī sniedz ieguldījumu tehnoloģiju inovācijās un Latvijas vārda nešanā pasaulē. Tuvākajā laikā radioteleskopi tiks izmantoti arī pilnīgi jaunā virzienā – satelītkomunikācijās, komunicējot ar kosmiskajiem pavadoniem Mēness tuvumā. Šis virziens paver lielas komercializācijas iespējas.

Visā šajā periodā nozīmīgu ieguldījumu VSRC un Irbenes radioteleskopu attīstībā ir sniegusi Ventspils pašvaldība, gan ieguldot savus līdzekļus, gan palīdzot piesaistīt nepieciešamo ārējo finansējumu. Šajos 20 gados radioastronomijas centram piesaistīti un zinātnes attīstībā ieguldīti vairāk nekā 20 miljoni eiro.”

Šajā laikā arī veikts vislielākais ieguldījums gan infrastruktūras attīstībā, kur no izdemolētām telpām, ēkām un tehnoloģijām izdevies izveidot pasaules līmeņa zinātnes infrastruktūru, gan arī pētniecībā, regulāri pierādot VeA zinātnieku sasniegumus pasaules līmenī.

Irbenē šobrīd ir pasaules līmeņa radioteleskopi – divas lielas 32m un 16m paraboliskās antenas (RT-32 un RT-16) un LOFAR antenu lauks – kas visi ir daļa no starptautiskiem radioteleskopu tīkliem. VSRC veic starptautiska līmeņa zinātniskos pētījumus, kā arī sniedz nozīmīgu ieguldījumu tehnoloģiju inovācijās.